

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

про основні тенденції зміни значень показників, що застосовуються для розрахунку індексу регіонального людського розвитку

Запорізька обласна державна адміністрація**Довге та здорове життя**

1-2. Аналіз динаміки показників за відповідним напрямом, визначених у додатку 1 до Порядку проведення розрахунку індексу регіонального людського розвитку.

Аналіз причин динаміки показників (покращення, погіршення) у динаміці за останні п'ять років.

Впродовж 2013-2015 років в області тривала тенденція скорочення **середньої очікуваної тривалості життя при народженні** (71,63 роки, 71,2 роки, 71,07 років відповідно). У 2016-2017 роках **середня очікувана тривалість життя при народженні** поступово зростає (на 0,3 % щорічно) та становила 71,26 років та 71,49 років відповідно (14 місце серед регіонів України).

Серед ключових факторів, які сприяють поступовому зростанню тривалості життя є поліпшення системи охорони здоров'я, а також медичні досягнення при лікуванні захворювань.

Останні п'ять років демографічні процеси в області характеризуються постійним зменшенням чисельності населення. **Загальний коефіцієнт скорочення чисельності населення** в області щороку збільшувався від «- 5,3» проміле у 2013 році до «- 9,4» проміле у 2017 році.

Чисельність наявного населення області за 2017 рік зменшилася на 16,3 тис. осіб і на 01.01.2018 склала 1723,2 тис. осіб (в області народилося 14,2 тис. осіб, померло 27,8 тис. осіб, природне скорочення склало 13,6 тис. осіб).

На скорочення чисельності населення області вплинули і міграційні процеси. Починаючи з 2016 року спостерігається активізація міграційного руху, яка призвела до стрімкого міграційного скорочення: у 2017 році скорочення склало 2714 осіб, що в 1,6 раза більше, ніж у 2016 році (1689 осіб).

На стан здоров'я жителів негативно впливає екологічний стан в області: забруднення повітря, земель, поверхневих та підземних вод внаслідок господарської діяльності, накопичення у великих обсягах промислових та побутових відходів.

Рівень смертності населення у 2017 році склав 16 осіб на 1000 жителів. У відносних показниках до загальної чисельності померлих, хвороби системи кровообігу становлять 64,4 %, злоякісні новоутворення – 15,9 %, нещасні випадки на дорогах, вбивства, самогубства та інші зовнішні дії – 5,7 %, інші причини смерті (хвороби органів травлення, хвороби органів дихання, деякі інфекційні хвороби та ін.) – 6,8 %.

В області має місце високий рівень травматизму невинного характеру внаслідок навмисних самоушкоджень, проте протягом останніх років спостерігається позитивна динаміка. Починаючи з 2013 року **коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження** зменшився на 7,6 пунктів (з 28,8 просантиміле у 2013 році до 21,2 просантиміле у 2017 році).

3. *Заходи, яких було вжито та які будуть вжиті облдержадміністрацією для поліпшення ситуації, що склалася за відповідним напрямом.*

Найбільший вплив на показники *середньої очікуваної тривалості життя* спричиняє смертність від хвороб системи кровообігу, новоутворень і зовнішніх причин (нещасні випадки, отруєння, травми).

За рахунок державної закупівлі за бюджетною програмою 2301400 «Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру» за напрямом «Централізовані заходи із запобігання та лікування серцево-судинних та судинно-мозкових захворювань» у 2017 році кардіологічні відділення закладів охорони здоров'я міст і районів області та відділення для інтервенційних втручань комунальних установ області (КУ «Запорізька обласна клінічна лікарня» Запорізької обласної ради, КУ «Обласний медичний центр серцево-судинних захворювань» Запорізької обласної ради) забезпечено, зокрема:

виробами медичного призначення (кардіостимуляторами, комплектами для коронарографії, коронарними стент-системами, оксигенаторами, протезами клапанів і судин, тощо) на загальну суму 2525,2 тис. грн.;

лікарськими засобами для забезпечення лікування хворих із серцево-судинними та судинно-мозковими захворюваннями на загальну суму 1820,1 тис. грн.

У практичну діяльність закладів охорони здоров'я області впроваджені стандарти діагностики і клінічні протоколи лікування гострого інфаркту міокарда, інсультів, порушень серцевого ритму та інших серцево-судинних захворювань.

Для здійснення професійного розвитку лікарів первинної ланки в області створені тренінгові центри на базі КУ «Обласний медичний центр серцево-судинних захворювань» Запорізької обласної ради, КУ «Обласний клінічний ендокринологічний диспансер» Запорізької обласної ради та КУ «Спеціалізоване територіальне медичне об'єднання «Психіатрія» Запорізької обласної ради.

Задля стабілізації *демографічної ситуації* в області здійснюється комплекс заходів, передбачених у Стратегічній цілі 1 «Запорізький край – регіон з високим рівнем та якістю життя населення» Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року (рішення обласної ради від 25.02.2016 № 1). Визначальним при цьому є: підвищення рівня доходів населення, створення ефективної системи охорони здоров'я, забезпечення безпечної життєдіяльності, включаючи екологічний стан, умови праці, профілактику нещасних випадків на виробництві та у побуті.

З метою запобігання *нещасних випадків, пов'язаних з навмисним самоушкодженням*, облдержадміністрацією вжито низку заходів, зокрема:

затверджено План першочергових заходів з профілактики травматизму невиробничого характеру у Запорізькій області на 2017-2020 роки (протокол обласної ради з питань безпечної життєдіяльності населення від 20.12.2016);

щоквартально здійснюється аналіз стану невиробничого травматизму в області для організації та вжиття профілактичних заходів;

за результатами аналізу причин навмисних самоушкоджень фахівцями КУ «Спеціалізоване територіальне медичне об'єднання «Психіатрія» Запорізької обласної ради вживаються сучасні форми та методи профілактики і лікування

суїцидів або аутогресії, медичної та психологічної реабілітації осіб з психічними розладами та осіб, що перебували у зоні військових дій на сході України;

в організаціях, школах, серед батьків та дітей поширюються знання щодо особливостей суїцидальної поведінки, способів «самопомоги» при появі думок про суїцид, працюють «телефон довіри» та «скриньки довіри».

Добробут та гідні умови праці

1-2. Аналіз динаміки показників за відповідним напрямом, визначених у додатку 1 до Порядку проведення розрахунку індексу конкурентоспроможності регіонів.

Аналіз причин динаміки показників (покращення, погіршення) у динаміці за останні п'ять років.

Значну роль у підвищенні спроможності місцевих бюджетів відіграє адміністративно-територіальна реформа.

Завдяки запровадженню нової моделі фінансового забезпечення місцеві бюджети отримують додатковий власний ресурс та додатковий обсяг трансфертів з Державного бюджету України.

За останні п'ять років в області спостерігаються тенденції до збільшення **обсягу видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу** з 4574,9 грн. у 2013 році до 12607,2 грн. у 2017 році.

Переважна частина надходжень до загального фонду місцевих бюджетів, в першу чергу, спрямовується на оплату праці працівників бюджетних установ та на проведення розрахунків за спожиті енергоносії.

Крім того, щороку підвищуються соціальні стандарти, зростає рівень мінімальної заробітної плати, посадовий оклад працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки, а також розмір соціальної допомоги, що призводить до збільшення видатків місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу.

Аналіз **відношення середньої заробітної плати до мінімальної** свідчить про поступове зростання показника з 2,73 разів у 2013 році до 3,53 разів у 2016 році. З 01.01.2017 розмір мінімальної заробітної плати збільшився в 2 рази (3200 грн.), тому порівняння показника 2017 року з попередніми роками є некоректним.

Розмір середньомісячної заробітної плати в 2017 році в області був одним із найвищих в Україні 6863 грн. (5 місце серед регіонів), проте темп її зростання є меншим від середнього темпу в Україні (134,6 % проти 137,1 %).

Разом з тим, за січень-червень 2018 року середньомісячна заробітна плата по області склала 8231 грн. (5 місце серед регіонів) і збільшилась у порівнянні з відповідним періодом 2017 року на 28,7 % (5 місце, по Україні – на 26,2 %).

Індекс реальної заробітної плати за січень-червень 2018 року по відношенню до відповідного періоду 2017 року склав 114 % (4 місце, по Україні – 112 %). Значний вплив на збільшення рівня заробітної плати в регіоні мало економічне зростання у промисловому комплексі, розпочате у 2017 році, як наслідок, відбулося прискорення темпів росту заробітної плати в промисловій галузі – до 131,2 % (у 2017 році показник коливався в межах від 122,8 % до 126,5 %), де зайнято понад 142 тис. осіб, або 38,6 % штатної чисельності працівників регіону.

Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних у 2017 році порівняно з 2013 роком скоротився на 4,5 відсоткових пункта. Проте, поступове

зростання показника (на 2,5 в.п.) розпочалося у 2015 році (2015 рік – 33,2 %, 2016 рік – 33,3 %, 2017 рік – 35,7 %).

Серед причин виникнення негативних тенденцій – скорочення обсягів промислового виробництва впродовж 2012-2015 років, що призвело до скорочення робочих місць, а також відміна з 2013 року дії норми законодавства щодо працевлаштування безробітних з виплатою дотації роботодавцям.

Протягом 2017 року на обліку в службі зайнятості області перебувало 68,6 тис. безробітних, що на 7,9 тис. осіб, (на 10,3 %) менше, ніж у 2016 році.

За сприяння служби зайнятості працевлаштовано на вільні та новостворені робочі місця 41,9 тис. осіб, що на 3,6 тис. осіб (на 9,5 %) більше, ніж у 2016 році. Рівень працевлаштування безробітних (в т.ч. самостійно та за цивільно-правовими договорами) склав 35,7 % (2016 рік – 33,3 %).

На 01.01.2018 чисельність зареєстрованих безробітних становила 21,8 тис. осіб (на 01.01.2017 – 23,3 тис. осіб), зменшилося навантаження на одне вільне робоче місце – 26 безробітних проти 46 осіб на початок 2017 року.

3. Заходи, яких було вжито та які будуть вжиті облдержадміністрацією для поліпшення ситуації, що склалася за відповідним напрямом.

З метою пошуку додаткових джерел доходів місцевих бюджетів забезпечено проведення: моніторингу надходжень плати за землю, рівня надходження доходів на 1 тис. грн. вартості сільськогосподарських угідь; роботи по збільшенню питомої ваги земель, які здаються в оренду за середніми та найвищими ставками. Так, протягом 2017 року укладено 291 додаткову угоду на загальну площу 163 га; додаткові надходження на рік склали 442,5 тис. грн.

Одним із резервів збільшення надходження податку з доходів фізичних осіб є виявлення найманих осіб, трудові відносини яких із працедавцями не були оформлені належним чином згідно з вимогами чинного законодавства, що дає можливість суб'єктам господарювання ухилятися від сплати до бюджету податку з доходів фізичних осіб та відрахувань до Пенсійного фонду України.

Протягом 2017 року територіальними органами Головного управління Державної фіскальної служби в області проведені перевірки фінансово-господарської діяльності юридичних і фізичних осіб – підприємців з питань дотримання податкового законодавства при виплаті доходів громадянам, за результатами яких працевлаштовані 1062 особи неформальних працівників, яким виплачено 3,6 млн. грн. доходу та додатково перераховано до бюджету 0,7 млн. грн. податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску – 0,9 млн. грн.

З метою розв'язання проблем зайнятості, соціального захисту працюючих, підвищення рівня оплати праці:

20.06.2017 укладено Територіальну угоду між Запорізькою облдержадміністрацією, Запорізькою обласною федерацією роботодавців, Запорізькою обласною радою профспілок на 2017-2020 роки та розпочато реалізацію її положень;

питання про стан оплати праці та заходи щодо легалізації заробітної плати на підприємствах, в установах та організаціях області розглядалося 15.02.2017 на спільному засіданні колегії обласної державної адміністрації та Ради регіонального розвитку Запорізької області. За результатами розгляду видано розпорядження голови облдержадміністрації від 15.02.2017 № 54;

виконується розпорядження голови облдержадміністрації від 01.02.2017 № 29 «Про організацію роботи щодо забезпечення реалізації рішень, спрямованих на підвищення рівня оплати праці та дотримання норм законодавства в частині мінімальної заробітної плати», яким визначено заходи щодо підвищення мінімальної заробітної плати з 01.01.2017, збереження міжкваліфікаційної диференціації в оплаті праці працівників бюджетної сфери та забезпечення додержання законодавства з оплати праці;

реалізовувалася Програма зайнятості населення Запорізької області на період до 2017 року, затверджена рішенням обласної ради від 30.05.2013 № 7 (зі змінами);

здійснювалися заходи, передбачені розпорядженням голови облдержадміністрації від 22.01.2015 № 19 «Про стан ринку праці, організацію роботи щодо його регулювання та шляхи розв'язання проблеми безробіття в області».

З метою посилення державного регулювання ринку праці та вжиття додаткових заходів щодо покращення ситуації у сфері зайнятості у 2018 році, зокрема:

затверджено Програму зайнятості населення Запорізької області на 2018-2020 роки (рішення обласної ради від 22.05.2018 № 58);

видано розпорядження голови облдержадміністрації від 10.07.2018 № 351 «Про стан ринку праці, організацію роботи щодо його регулювання та шляхи розв'язання проблем у сфері зайнятості населення області».

Освіта

Починаючи з 2013 року *чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком 3-5 років* до загальної кількості дітей такого віку збільшився на 2,2 відсоткових пункта (від 84 % у 2013 році до 86,2 % у 2017 році).

Суттєве збільшення показника (на 1,4 в.п.) відбулося у 2017 році – до 86,2 % проти 84,8 % у 2016 році, що обумовлено: відновленням та введенням в експлуатацію 21 закладу дошкільної освіти; створенням 24 навчально-виховних комплексів; відновленням та додатковим відкриттям 124 груп у функціонуючих закладах дошкільної освіти.

У цілому за період 2013-2017 років забезпечено відновлення додаткових 4691 місця у дитячих закладах дошкільної освіти області.

Запорізька область протягом останніх п'яти років посідає 5 місце серед регіонів України за показником *«Кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації, відсотків до загальної кількості населення у віці 25-70 років»*.

У 2017 році кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації становила 1,7 % до загальної кількості населення у віці 25-70 років, що на 0,2 відсоткових пункта більше, ніж у 2016 році (1,5 %). За останні 5 років показники області дорівнюють або перевищують середній показник по Україні (2014 рік – 2 % проти 1,8 % по Україні; 2016 рік – 1,5 % проти 1,4 %; 2017 рік – 1,7 % проти 1,5 %).

3. *Заходи, яких було вжито та які будуть вжиті облдержадміністрацією для поліпшення ситуації, що склалася за відповідним напрямом.*

Протягом 2017 року в області проводилась робота щодо *забезпечення потреб населення в дошкільній освіті* шляхом збільшення місць та розширення рівня охоплення дітей дошкільною освітою.

Відповідно до Плану дій відкриття дошкільних навчальних закладів у Запорізькій області на період 2017 року (затверджений 17.01.2017) створено 1061 місце для отримання дошкільної освіти, у тому числі за рахунок підтримки ЮНІСЕФ (152 % до запланованого – 700 місць).

Так, у 2017 році в області відкрито: 3 заклади дошкільної освіти (загальною кількістю 408 місць), 2 навчально-виховні комплекси (50 місць) в м. Запоріжжя та 4 навчально-виховні комплекси (120 місць) у Михайлівському, Пологівському, Розівському і Токмацькому районах; 7 груп (151 місце) з короткотривалим перебуванням у м. Бердянськ та у Мелітопольському і Михайлівському районах, 18 груп (332 місця) у функціонуючих закладах дошкільної освіти області.

Облдержадміністрація підтримує ініціативи *закладів вищої освіти* області в організації та проведенні низки профорієнтаційних заходів із залученням представників підприємств-замовників кадрів, що в свою чергу дає можливість майбутнім випускникам шкіл, а також їх батькам швидко зорієнтуватися при виборі майбутньої спеціальності, зокрема у 2017 році забезпечено проведення:

«Ярмарку освіти» (9-11.11.2017) у виставковому центрі «Козак-Палац», у рамках якого відбулися дві спеціалізовані виставки: «Абітурієнт-2018» та «Освіта за кордоном-2018». Під час виставок представлені: вищі навчальні заклади всіх рівнів акредитації (ліцеї, коледжі, інститути, академії, університети), лінгвістичні центри, освітні курси, вища та середня освіта за кордоном, мовні курси, а також творчі експозиції та майстер-класи;

спортивних змагань серед учнів закладів загальної середньої освіти на Кубок Ректора (щорічно, у другу неділю квітня) на базі Запорізького національного університету. За результатами, представники команди-переможця отримують знижку на навчання у разі вступу до університету на контрактну основу.

Директор Департаменту
економічного розвитку
і торгівлі облдержадміністрації

О. МАТВІЙШИНА